

очередь, входить в десятку основних аспектів перекладу. Наша стаття посвячена дослідженню життя і творчості української поетеси і перекладачки Вероники Черняхівської (внучки класика української літератури Михайла Старицького), обвиненої в шпionажі, изнасилованої слідчими і розстріляної в 1938 році.

Ключеві слова: розстріляне відродження, переклад, творчість, арешт.

Pavliuk A. B. Veronika Cherniakhivs'ka: a Tortured Talent of the «Executed Renaissance» Era

The research of translators' creative work is in the list of the questions which «History of Translation», being among the ten main aspects of translation, studies. Our article is dedicated to the research of the life and creative work of the Ukrainian poetess and translator Veronica Cherniakhivs'ka (a granddaughter of Ukrainian literature classic Mykhailo Starytskyj), accused of espionage, raped by crime investigators and shot dead in 1938.

Key words: executed renaissance, translation, creative work, arrest.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол.н., доц. Матвеева С. А.

УДК 881.111'253:791.43.077

В. О. Попова

**ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕТРУ ПРИ ДУБЛЮВАННІ
РИМОВАНИХ ВІРШІВ У МУЛЬТФІЛЬМАХ
(на матеріалі мультфільму «Лоракс»)**

У наш час кіно- та відеопродукція набуває неабиякої популярності і становиться частиною повсякдення. Безумовно, за обсягом виробництва Голлівудський кінематограф зберігає лідируюче місце в світі, відповідно, переклад фільмів – це переважно переклад з англійської мови. І якщо донедавна в Україні більшість зарубіжних кінострічок перекладалися російською мовою, то сьогодні попит на якісний україномовний переклад значно збільшується.

Різний вік, особисті уподобання і т.ін. зумовили появу різноманітних жанрів кіномистецтва: бойовиків, мелодрам, детективів тощо. Кожен з цих чи інших жанрів має певні відмінні особливості та потребує своїх правил перекладу. Цільова аудиторія мультиплікаційного фільму – діти дошкільного й шкільного віку. Цей жанр кіно спрямований на формування світосприйняття дитини і найчастіше мультфільм

розважає та освічує у віршованій або пісенній формі. Саме тому фокус уваги сучасних дослідників прикутий до віршованих творів в аспекті аудіовізуального перекладу (АВП).

Зокрема про значущість зазначеної проблеми свідчить детальний і всебічний розгляд теорії і практики АВП зарубіжних вчених: Г. Готліба (H. Gottlieb), Х. Діас Сінтас (J. Diaz Cintas), Р. Пакена (R. Paquin), П. Райха (P. Reich) та ін.

Переклад поетичних творів як в лінгвістичному, так і в літературознавчому контекстах розглядали такі українські та російські вчені: І. Р. Гальперін, М. С. Гумільов, Л. В. Коломієць, Н. В. Костенко, В. В. Рогов та ін., але на цей час в Україні бракує робіт, які були б присвячені цьому питанню саме в межах АВП.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних і практичних проблем, які пов'язані зі збереженням метру в віршах та піснях при дублюванні мультфільмів з англійської мови українською.

На початковому етапі нашого дослідження доцільним вважаємо виявлення специфічних рис дублювання.

Дублювання – вид перекладу фільмів, мультфільмів та серіалів, за якого відбувається повна заміна оригінального мовлення на іншу мову з метою трансляції фільму в країнах, у котрих не користуються мовою, якою говорять персонажі аудіовізуального твору [1]. При перекладі анімаційних фільмів надають перевагу цьому виду АВП, тому що він забезпечує найбільш зручні і комфортні умови для перегляду зарубіжного кіно, адже в цьому випадку глядач зосереджується на сприйнятті сюжету і не відволікається, наприклад, на читання тексту як при субтитруванні.

Важливо звернути увагу на те, що переклад відеоматеріалу проводять у двох напрямках одночасно: письмово та усно, тобто виникає необхідність зв'язати текст паралельно із відео для того, щоб не лише зберегти смислове навантаження фраз, а й синхронізувати рухи губ акторів та репліки дублерів. Тож, перекладач має трансформувати текст таким чином, щоб аудіовихід співпадав з відеорядом [2, с. 186]. Робер Пакен, канадський дослідник з АВП, під лабіальною (або фонетичною) синхронізацією розуміє повне відтворення рухів губ актору на екрані актором дубляжу (і не лише слів, але й звуків дихання, кашлю, криків тощо) [3, с. 31].

Вище сказане доводить, що дублювання – досить трудомісткий процес. За наявності віршових творів в аудіовізуальному матеріалі цей процес ускладнюється ще більше.

Відмітимо, що англійське віршування, як і всяке інше віршування, виникло з пісні; вірш виділяється в якості самостійної поетичної системи тільки тоді, коли він відривається від музичного супроводу в пісні [4, с. 289]. Це дає підстави розглядати пісенний твір як різновид віршованого тексту.

Передусім, поетичний переклад, безперечно, вимагає не тільки

творчого підходу, але і досвідченості як з теоретичного боку, так і з практичного. Наголосимо на тому, що, на думку перекладознавців, потрібно точно дотримуватися метру вихідної мови: чотиристопний ямб передавати чотиристопним ямбом; якщо стопність змінюється, то зберегти і цей алгоритм; крім того, необхідно враховувати строфіку, каденцію, римування [5, с. 100]. Однак, на практиці, відтворити віршовий розмір першоджерела, хоча б приблизно, вкрай складно. Власне кажучи, це обумовлено, по-перше, мовними відмінностями, приміром, англійські слова коротші за українські. По-друге, в мовах відрізняються традиції віршування, наприклад відхилення від строгого метру є типовим для англійської. Відтак, проблема лабіальної синхронізації і перекладу віршів під кутом зору АВП потребує посиленої уваги і подальшого вивчення.

Перейдемо до детального обґрунтування нашого питання. В досліджуваній проблематиці центральними стають терміни «метр», «склад» і «стопа». **Віршовий розмір**, або **Метр** – термін для позначення особливостей ритмічної одиниці, покладеної в основу певного віршового твору, власне – міра вірша, його загальна схема, з якою узгоджуються його елементи (ямбічний розмір, дактилічний розмір тощо) [6, с. 130].

Склад – фрагмент звучання, в якому один звук (фонема) характеризується найсильнішим звучанням порівняно з ін. – попереднім і наступним [6, с. 628].

Стопа – найкоротший відрізок певного віршового метра, сконцентрованого у групі складів з відносно незмінним наголосом (ритмічним акцентом) [6, с. 643]. Залежно від кількості складів стопа буває двоскладова (ямб, хорей, пірихій, спондей), трискладова (дактиль, анапест, амфібрахій).

На матеріалі віршів та пісень анімаційної стрічки «Лоракс» (2012) проаналізуємо вищезазначені стопи і порівняємо з україномовним перекладом. Для схематичного зображення ми використовуємо наступні умовні позначки: «U» – ненаголошений склад; «—» – наголошений склад; «|» – розмежування стоп; «//» – цезура (пауза в середині віршового рядка [6, с. 720]); «V» – лейма (ритмічна пауза, зумовлена опусканням ненаголошених складів у стопі [6, с. 387]).

Ямб – двоскладова стопа з наголосом на другому складі (U—) [6, с. 733]. В мовленні ямб передає твердість та енергійність. Порівняємо:

The animal that wins has got to scratch U—|UU|U—|//U—|U—|U—|
and fight,
And claw, and bite, and punch. U—|U—|U—|

Сильніша із тварин нападає, рве, U—|UU|U—|//UU|—U|—
Дас волю кігтям, зубам. U—|U—|—U|//U—|

Зауважимо, що в обох мовах віршові розміри не завжди проявляються в своєму чистому вигляді. Так, наведений перший рядок оригіналу – п'ятистопний ямб, другий рядок – трьохстопний, в другій стопі з'являється **пірихій** (заміна стопи ямба чи хорейя стопою з двох

ненаголошених складів [6, с. 534]). Пірихій (UU) виникає завдяки чергуванню «частонаголошених» та «рідконаголошених» стоп, зумовлених хвилею вторинного ритму [6, с. 535]. У даному випадку пірихій створює особливу гнучкість вірша, але не може вважатися основною стопою. В перекладі, кількість стоп не зберігається, в п'ятій стопі першого рядку і в третій стопі другого рядку ямб замінено на хорей, що призводить. Отже, це порушує правила українського віршування і з точки зору теорії віршування переклад не є еквівалентним.

Спондей – віршова стопа, яка при ямбах та хорейх зводиться до двох наголошених складів (—'), виступаючи у віршовому рядку допоміжною стопою [6, с. 638]. Візьмемо для прикладу рядок «*And the shell of a great, great, great grandfather snail*», який можемо представити за схемою: UU—|UU—|//—'|//—'|/U—|U—', має два наголошених склади у третій стопі. Зазвичай спондей виділяє значуще слово рядка, в нашому випадку – слово «*great*». Разом з тим слід підкреслити, що спондей зустрічається рідко і не є основною стопою. Так, в українському перекладі цього рядка «*І хатку, де живе старий-старезний равлик-дідок*» (схема: U—|U//U|U—|U—|U—|UU—|) спондей відсутній, проте емфаза відповідного слова досягається ямбічним метром.

Хорей – двоскладова стопа, в якій ритмічний акцент припадає на перший склад, як правило, непарний (—U) [6, с. 710]. Хорей створює ефект динамічності, наприклад:

<i>Here in Love-the-life-we-lead-ville,</i>	UU —U —U —U
<i>Destined-to-succeed-ville.</i>	—U UU —U
<i>День-і-щастя-сонце-світвіль</i>	—U —U —U —U
<i>Чисте-небо-світвіль.</i>	—U —U —U

За схемою бачимо, що перший рядок – трьохстопний хорей, другий рядок – двохстопний. В перекладі спостерігаємо в першому рядку – чотирьохстопний ямб, у другому – трьохстопний. Кількість складів з оригіналом співпадає – 14, і загалом дотримано хорейчного метру, що дає підстави вважати переклад адекватним.

Дактиль – трискладова стопа з наголосом на першому складі (—'UU) [6, с. 178]. Цей метр виражає піднесеність. У віршованих і пісенних текстах досліджуваного анімаційного фільму дактилічного розміру не виявлено, оскільки на початку рядків стоять переважно службові слова, особисті та присвійні займенники, які за нормами англійської мови зазвичай знаходяться в ненаголошеній позиції.

Анапест – трискладова стопа з наголошеним на останньому складі (UU—) [6, с. 39]. Анапест звучить поривчато. Прикладом можуть слугувати наступні рядки двохстопного метру:

<i>The more smog in the sky,</i>	UU— UU—
<i>The more people will buy.</i>	UU— UU—

В перекладі анапест замінено на амфібрахій, при чому в другій, третій та четвертій стопі першого рядку бачимо лейму. В мовленні

відсутність ненаголошених складів амфібрахія компенсується розтягнутою вимовою сусідніх складів:

Що більше змогу іде з неба, U—'U|V—'U|V—'U|V—'U|
То більша в повітрі потреба. U—'U|U—'U|U—'U|

Амфібрахій – трискладова стопа з наголошеним другим складом (U—'U) [6, с. 34]. Так, чотиристопний амфібрахій надає мовленню персонажа мультфільму певної урочистості:

But there's more to this story UU|U—'U|U—'U//|U—'U|V—'U|
than what's on the page,
So please pay attention U—'U|U—'U//|U—'U|V—'U|
while I set the stage.

Переклад вважаємо адекватним, адже повністю дотримано чотиристопного амфібрахія:

Та в історії більше, ніж око вловило. U|U—'U|U—'U//|U—'U|U—'U|
То ж будьте уважні, U—'U|U—'U//|U—'U|V—'U|
щоб нічого не пропустили.

В результаті нашого дослідження ми доходимо висновку, що переклад віршів на рівні метрики являє собою максимальну складність і точне збереження метру першотвору майже неможливе. Так, для якісного дубльованого мультфільму, від перекладача вимагається володіння технікою віршування, а також урахування таких чинників, як лінгвістичні особливості мов, традиції віршування, і зокрема лабіальна синхронізація, яка є основним критерієм.

Перспективою подальших досліджень є детальне вивчення специфіки аудіовізуального перекладу віршів в аспекті римування та каденції.

Список використаної літератури

1. **Дубляж:** вільна енциклопедія Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Дубляж>
2. **Луцьянова Т. Г.** Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову / Т. Г. Луцьянова // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – № 973. – Вип. 68. – С. 183 – 187.
3. **Reich P.** The film and the book in translation / P. Reich. [Electronic resource]. – Available from : http://is.muni.cz/th/64544/ff_m/Diplomova_prace.pdf
4. **Гальперин И. Р.** Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Изд-во лит-ры на ин. языках, 1958. – 459 с.
5. **Алексеева И. С.** Профессиональный тренинг переводчика: Учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей / И. С. Алексеева. – СПб : Союз, 2005. – 288 с.
6. **Гром'яка Р. Т.** Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К. : Академія, 2007. – 752 с.

Попова В. О. Проблема збереження метру при дублюванні римованих віршів у мультфільмах (на матеріалі мультфільму «Лоракс»)

У статті розглядається проблема збереження метру при дублюванні римованих віршів з англійської мови на українську. Виокремлено специфічні риси дублювання як виду аудіовізуального перекладу. Детально проаналізовано двоскладові (ямб, хорей, пірихій, спондей) і трискладові (дактиль, анапест, амфібрахій) стопи. Виявлено модифікації структурного аспекту організації поетичного тексту в перекладі. Питання досліджено на прикладі мультфільму «Лоракс».

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, дублювання, метр, склад, стопа.

Попова В. А. Проблема сохранения метра при дублировании рифмованных стихотворений в мультфильмах (на материале мультфильма «Лоракс»)

В статье рассматривается проблема сохранения метра при дублировании рифмованных стихотворений с английского языка на украинский. Выделены специфические черты дублирования как вида аудиовизуального перевода. Детально проанализированы двусложные (ямб, хорей, пиррихий, спондей) и трехсложные (дактиль, анапест, амфибрахий) стопы. Определены модификации структурного аспекта организации поэтического текста в переводе. Вопрос исследован на примере мультфильма «Лоракс».

Ключевые слова: аудиовизуальный перевод, дублирование, метр, слог, стопа.

Popova V. O. The Problem of the Meter Preserving while Dubbing the Rhymed Poems in the Cartoons (based on the material of the cartoon «Dr. Seuss' The Lorax»)

The article deals with the problem of meter preserving while dubbing the rhymed poems from English to Ukrainian. The specific features of dubbing as the form of audiovisual translation were marked out. The detailed analysis was given to the two-syllable (iamb, trochee, pyrrhic, spondee) and the three-syllable (dactyl, anapaest, amphibrach) feet. The modifications in structural aspect of the poetic text organization in translation were defined. The topic was examined on the example of the cartoon «Dr. Seuss' The Lorax».

Key words: audiovisual translation, dubbing, metre, syllable, foot.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Унукович В. В.